

Præferencer

Er de stabile eller foranderlige?

Artikel offentliggjort på PeopleTools' hjemmeside 2013

Preben Grønkjær, Typologi+

Når man arbejder med test og indikatorer, der i større eller mindre grad bygger på C.G. Jungs typeteori, kommer man let ind i overvejelser over, om ens præferencer er stabile livet igennem. Selv om nogen af os har "lært" på diverse kurser, at de typologiske præferencer er medfødte, giver det ud fra Jungs egne beskrivelser god mening at tale om, at der kan ske ændringer i dem. Jung sagde fx i John Freemans BBC-udsendelse i 1959, med titlen *The Face to Face Interview*,¹ at typen ikke er noget statisk, men ændrer sig i løbet af livet. Og i en principiel overvejelse i *Psychologische Typen* fra 1921 opregnede han en række faktorer, der ligger til grund for ens indstilling – alle de faktorer, der formår at påvirke psyken i væsentlig grad: den medfødte disposition, opdragelsen, miljøindflydelser, livserfaringer, selvudviklede indsigter og overbevisninger, kollektive forestillinger osv. (Jung, GW6, §783 f.).²

Jung mente, at en forholdsvis ensidig typeudvikling er nødvendig for tilpasningen til den komplicerede sociale virkelighed, vi befinder os i. Men ensidigheden vil også uundgåeligt føre til en reaktion, fordi de undertrykte mindreværdige funktioner ikke i det uendelige kan udelukkes fra at leve med og fra at udvikle sig. Der vil komme et tidspunkt, sagde Jung, hvor den indre splittelse må ophæves, så det uudviklede kan sikres en livsmulighed (Jung, GW6, §109). Dette tidspunkt har Jung andre steder i sit forfatterskab, hvor han ikke beskæftigede sig med typologi, identificeret til gennemsnitligt at finde sted i den del af livet, han kaldte "Lebensmitte" (livsmidten) eller "Lebenswende" (livsvendepunktet), hvilket jeg vender tilbage til sidst i denne artikel.

Jung mente, at det sagtens kan være sådan, at der blandt de forsømte funktioner ligger meget store individuelle værdier gemt. De har måske ringe betydning for ens sociale tilpasning, men derimod højeste værdi for det individuelle liv. De kan udtrykke livsværdier, der for den

¹ Interviewet kan ses på *YouTube*.

² Der henvises til Jungs *Gesammelte Werke*, bind- og paragrafnummer.

enkelte giver en intensitet og skønhed, som de udviklede funktioner ikke kan give. Når de uudviklede funktioner ikke lever med, kan deres fravær ofte opleves som en dybtfølt mangel (Jung, GW6, §109).

Jung sagde bl.a. om de uudviklede og dermed mindreværdige funktioner, at de oprindeligt blev "... forsømt eller fortrængt, fordi de hindrede kulturmennesket i at nå sine mål. Disse mål består nemlig i ensidige interesser og er ikke ensbetydende med en fuldendelse af den menneskelige individualitet. Dertil ville de ikke anerkendte funktioner imidlertid være nødvendige og strider heller ikke ifølge deres væsen imod det tænkte mål." (Jung, GW6, §113).

For Jung var det derfor sådan, at "... ethvert forsøg på en udligning af det ensidigt differentierede menneskelige væsen i vores tid må regne med alvorligt at tage den mindreværdige funktion til sig - mindreværdig, fordi den ikke er differentieret. Intet formidlingsforsøg vil lykkes, der ikke forstår at udløse energien i den mindreværdige funktion og dernæst overføre den til differentiering." (Jung, GW6, §128). Denne proces er dog ofte så besværlig og så udfordrende, at Jung sammenlignede den med en indre borgerkrig (Jung, GW6, §113). Men opgøret er nødvendigt: "Det er lige netop den mindreværdige funktion, som fortsætter det liv, som blev truet af at blive udslettet i den differentierede funktion." (Jung, GW6, §496).

I sit livsforløb står man altså over for en indre konflikt, fordi man på den ene side er nødt til at udvikle en vis ensidighed, men på den anden side får brug for at afbalancere denne - af Jung bl.a. udtrykt således: "Enhver målrettet funktion forlanger streng udelukkelse af alt det, der ikke passer sammen med den; tænkningen lukker al forstyrrende følelse ude, ligesom følelsen lukker alle forstyrrende tanker ude. Uden fortrængning af alt andet kan den målrettede funktion slet ikke komme i stand. I modsætning til dette kræver den levende organismes selvregulering imidlertid harmonisering af det menneskelige væsen. Derfor trænger en hensyntagen til de mindre begunstige funktioner sig på som en uomgængelig opgave for opdragelsen af menneskeslægten." (Jung, GW6, §570).

Jung koblede i meget ringe omfang typologien sammen med andre aspekter af sin psykologiske tænkning, men et sted sagde han dog: "... den mindreværdige funktion falder i praksis sammen med den mørke side af den menneskelige personlighed. Det mørke, der klæber til enhver personlighed, er indgangsporten til det ubevidste eller drømmenes dør."³ (Jung, GW 9/I, §222). På denne måde bliver bevidstgørelsen af den mindreværdige eller inferiøre funktion et vigtigt led i den proces, som Jung kaldte "individuation".

³ Jung brugte ofte det symbolladede ord "Skyggen" om dette mørke aspekt af personligheden.

Jung anvendte dette begreb til at karakterisere de udviklingsprocesser, et menneske gennemgår, når det søger at bevidstgøre Selvet. "Selvet" betegner for Jung en forening af modsætninger i psyken (bl.a. Jeget og Skyggen), og "individuation" er således den proces, hvor man arbejder på at forene de mange modsatrettede tendenser, man indeholder.

Når man ser på, hvad der får et menneske til at begive sig ud i en individuationsproces, viser det sig, at det som regel er en eksistentiel krise, der er *anledningen*. Men dybest set, mente Jung, er individuationsprocessen begrundet i en trang og tvang til selvvirkeliggørelse, der for ham at se er den stærkeste og mest uundgåelige drivkraft i menneskets væsen (Jung, GW9.1, §289).

Oftest er det ifølge Jungs erfaringer oplevelsen af overgangen fra 1. til 2. livshalvdel, som han kaldte "Lebensmitte" (livsmidten) eller "Lebenswende" (livsvendepunktet), og som gennemsnitligt set indtræffer i 35-45-års-alderen, der bliver anledningen, der udløser impulsen til individuation.

Overgangen fra 1. til 2. livshalvdel er (som alle overgangssituationer i tilværelsen) en krisetilstand. Man taler da også om livsmidtekrise - eller midtlivskrise, når Jungs begreb har været en tur frem og tilbage over dammen (Midlife crisis). Daniel J. Levinson valgte i en dybtgående, sociologisk undersøgelse, der blev offentliggjort i 1978 med titlen *The Seasons of a Man's Life*, at bruge det meget præcise begreb "The Mid-life Transition" om processen. Hans forskning bekræftede i høj grad Jungs observationer, og han talte tilsvarende om "Mid-life Individuation". Levinson beskrev opgaven i denne fase af livet som en forening af polariteter, og hans undersøgelse indikerede processen til at finde sted i alderen mellem 38 og 43 år.

I et jungiansk perspektiv drejer det sig om en psykisk krise,⁴ der ofte falder sammen med en alvorlig krise i parforholdet. Den kan opstå som følge af en indre spændingstilstand, der medfører en stigende følelse af utilfredshed. Hvis man kan lade være med at projicere denne utilfredshed ud på ens partner, jobbet, samfundet, "de unge mennesker nu om dage" og andre ydre faktorer, kan den indre krise blive starten på en ny vitalitet og et dyberegående engagement i tilværelsen. Typologisk udtrykt består opgaven i at bevidstgøre og udvikle de hidtil braklagte og uudviklede funktioner. På skrift ser opgaven enkel ud, men i den virkelige verden er den en formidabel udfordring, som man (heldigvis) aldrig bliver færdig med. Hvis man virkelig blev færdig, ja, så var man bare *færdig*.

⁴ "Krise" er her forstået som "overgang" fra en tilstand til en anden eller "vendepunkt" i en proces.